

Методичні рекомендації щодо діяльності класного керівника з учнями, що зазнали наслідків війни, та їхніми батьками

Загарбницька війна Росії змінила звичний ритм нашого життя. Діти, батьки, вчителі змушені були перейти на зовсім інший формат навчання і спілкування.

Повернувшись до навчання, діти могли із подивом побачити, що учнів у їхніх класах побільшало. Звісно, мова йдеться про дітей, які є внутрішньо переміщеними особами (ВПО), чії сім'ї прибули до більш безпечних регіонів у пошуках прихистку.

Як пояснити учням появу нового однокласника? Як представити школярам? Подумаємо над цими запитаннями та спробуємо створити максимально сприятливу атмосферу для новоприбулих учнів.

Дізнатись історію дитини

Перше, що варто зробити вчителю – дізнатися, чи зазнала дитина травм внаслідок війни або евакуації (втрата домівки, родичів тощо). За наявності такого бекграунду учень потребуватиме дбайливого поводження та особливого представлення однокласникам.

Обов'язково обговоріть усі гострі моменти з батьками дитини. Наприклад, яких тем не варто торкатися, про що однокласникам краще не запитувати (А де твоя мама? У вас що, нічого не залишилось? А де ви зараз живете?). Подібна обережність дозволить уникнути повторної травматизації учасників навчального процесу.

Зауважити: бажано попередити клас про появу новачка. Зробити це можна через класний чат. Також у ньому можна викласти пам'ятку – як варто поводитись і чого краще не говорити/запитувати.

Як пояснити школярам появу нового учня?

У 2014 році можна було спостерігати негативне ставлення до учнів із Донбасу. Деякі діти не хотіли сідати з ними за одну парту, називали зрадниками, давали інші образливі прізвиська. Чи може ситуація повторитися зараз? Так. Тим паче, якщо зважати на інформаційний фон та почитати, що пишуть у соцмережах деякі блогери, що говорять навіть керманічи деяких міст. Тож варто перестраховатися та одразу скласти у дітей правильне враження.

1. Акцентуйте увагу на тому, що діти та їхні сім'ї покинули домівку вимушено, через варварські обстріли житлових кварталів.
2. Їхні міста хоробро борються із загарбником. Можна розповісти про те, як армія та тероборона відбивають атаки рф. Однокласники новоприбулої дитини мають зрозуміти, що всі ми на одній стороні та маємо допомагати одне одному.
3. Зверніть увагу школярів на те, що стримування ворога постраждалими містами дозволяє нам знаходитись у відносній безпеці. Учні повинні відчувати вдячність до мешканців населених пунктів, що борються з окупантом. Також можна згадати, що [закордонні ЗМІ](#) та сам [Папа Римський](#) захоплюються витримкою Маріуполя, Харкова та Києва.
4. Поясніть дітям, що в ідеалі цивільні особи мають покидати небезпечні міста, аби не заважати військовим і не давати ворогу можливість для шантажу. Тобто евакуація – не втеча, а раціональний вчинок, що зменшує навантаження на логістику атакованих міст.
5. Зауважте, що наразі невідомо, скільки навчатиметься у вашому класі новачок. Це можуть бути як тижні, так і місяці. Все залежить від розвитку військових дій.
6. У деяких випадках можна зауважити, що західні країни надають допомогу Україні та сплячують за перебування в містах переселенців.

Зауважити: якщо учень спілкується російською, а іншим учням/батькам, це не дуже подобається, то дискусію з цього приводу варто відкласти на певний час. На період війни країні необхідна максимальна єдність. Міжособистісні чвари та поява «внутрішнього» фронту лише послаблять загальну здатність країни до боротьби. Якщо діти матимуть запитання щодо російськомовності новачка, можна зауважити, що:

- Зараз Україну захищає чимало російськомовних бійців ЗСУ і учасників тероборони.
- Україна пережила потужну русифікацію, що десятиліттями давала перевагу російській мові. Аби змінити це, знадобиться час та активна державна політика.
- Теза про те, що «руській мір» поширюється всюди, де є російськомовні – пропагандистський міф. Використання російської мови не робить регіон чужим, хоча і створює певну вразливість. Англія не стане частиною США через використання спільної мови, а російськомовні мешканці Сакартвело (Грузія), Казахстану чи Білорусі не стають від того росіянами.

- *Мова є рутинною частиною нашого побуту. Аби змінити її, як і будь-яку звичку, необхідні додаткові зусилля, а знайти сили в умовах війни складно.*

Не акцентуйте вразливість

Втратити домівку, приїхати в чуже місто, жити в тимчасовому житлі – навряд це комусь сподобається. Тому не варто підкреслювати ці події, надміру акцентуватися на стражданнях чи вразливому становищі дитини.

Звісно, учні мають знати про особливе становище однолітка, але ставитися до цього необхідно тактовно, без надмірних запитань чи дбайливості. Остання може нормально сприйматись одними дітьми, але дуже дратувати чи навіть засмучувати інших.

Цю тему можна також обговорити з батьками і дитиною, можна навіть провести репетицію знайомства. Вона допоможе прибрати всі небажані деталі як із самопрезентації дитини, так і з презентації вчителя.

***Зауважити:** розкажіть учню про школу, про всі шкільні/класні традиції. Також можна закріпити за учнем одного або двох дітей-помічників, завданням яких буде пояснювати незрозумілі речі чи навіть провести екскурсію містом (можливо, віртуальну, якщо в місті надто часто лунають сирени).*

Розповідь про себе

Якщо дитина не проти, можна провести коротку самопрезентацію (якщо ні, то це може зробити вчитель, але в заздалегідь узгодженій формі). Для неї дитина може підготувати розповідь про себе: ім'я, звідки приїхав, цікаві факти про рідний регіон, його пам'ятки. За бажанням можна додати розповідь про те, як родина дізналася про війну, чому вирішила переїхати, з якими труднощами зіштовхнулася на цьому шляху. Після завершення доповіді можна дозволити учням поставити запитання новачку.

Імовірно, діти все одно розпитуватимуть про такі речі, тому розповівши про них «офіційно», ви пом'якшите перші запитання та зможете контролювати реакцію на них. Ще один позитивний момент презентації – вона допоможе решті учнів усвідомити наслідки війни та її можливий вплив на них чи близьких.

Зауважити: якщо дитина проявляє ознаки хвилювання або фізичну симптоматику, в перші дні можна відвідувати не всі уроки. За тиждень, коли пройде перший етап адаптації, навантаження можна збільшити. Також спочатку варто звертати увагу на успіхи в навчанні, а вимоги відкласти на потім. Це допоможе учню закріпити свої позиції у класі та краще вписатися в колектив.

Поява нового учня потребує від учителя здатності передбачити низку проблем. Правильне знайомство із класом дає можливість попередити деякі з них та задати правильний тон у спілкуванні з дитиною. Тож не нехуйте дрібницями.

Надзвичайно важливим напрямком роботи з дітьми переселенцями є формування цінностей та національно-культурної ідентичності.

Кожен народ має власну систему виховання, що історично сформувалась, яка дає можливість молодому поколінню духовно наслідувати національні традиції.

Національна самобутність - національна неповторність, оригінальність, яка проявляється окремою особистістю чи групою у ментально обумовленому художньо-мистецькому світосприйнятті, прагненнях, національно прийнятних способах спілкування, діяльності, поведінки.

Національно-культурна ідентичність особистості - це уподібнення окремої особистості з певною нацією на основі оволодіння сукупністю національних та культурних цінностей, почуттів, уявлень, поглядів, ідей, зразків поведінки, завдяки яким індивід усвідомлює свій історично зумовлений соціально-культурний локалітет у системі людства.

Національна самосвідомість - ставлення особистості до самої себе, яке ґрунтується на ідентифікації особистості з народом України, незалежно від свого етнічного походження. Передбачає любов до свого народу, віру в його духовні сили і майбутнє, готовність до праці на користь народу; знання та уміння осмислювати його моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку; передбачає систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, звичками, знаннями, відповідальністю перед своїм народом.

Національно-патріотичні цінності - основа для виникнення і морального прийняття рішень в інтересах народу, нації, держави; кінцева мета, якої прагне людина-патріот.

У сучасних реаліях потужним виховним чинником повинна виступити школа: Педагоги мають стати для вихованця прикладом як високо свідомі члени суспільства, як носії активної громадянської позиції. Своїм власним життям і діяльністю ми повинні показувати як жити за справжніми цінностями, які роблять людину людиною, продемонструвати кращі культурні, духовні традиції нашого краю та навчити цьому дітей.

Педагогам слід створювати ситуації для формування у вихованців діяльнісного ставлення до всього, що об'єднується поняттям «національні скарби», до національних свят і традицій, особливо до етнічного коду, який створив націю і захищав її високі ідеали. Завдання закладів освіти – так побудувати виховну діяльність, щоб сама її організація, приклади авторитетних наставників-учителів, шкільне середовище

виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності.

Важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та використання її у повсякденному спілкуванні повинно стати пріоритетними у виховній роботі з дітьми.

Перед працівниками освіти також постало надскладне завдання – забезпечити виконання навчальної програми на відстані, обравши відповідні освітні платформи. Перед класними керівниками – надважливе завдання за допомогою інструментів дистанційного навчання – систематично:

- здійснювати моніторинг успішності учнів;
- підвищувати культуру поведінки дітей та учнівської молоді в соціальних мережах, месенджерах;
- здійснювати виховну роботу з учнями та спілкуватися з їхніми батьками відповідно до засад педагогіки партнерства;
- формувати важливі життєві компетентності дітей, використовуючи усі можливі засоби дистанційного навчання та змішаної форми спілкування; стійку систему глибоких морально-духовних цінностей в сучасних реаліях.

Проаналізувавши різні форми дистанційної освіти, рекомендуємо найефективніші і найзручніші ідеї щодо організації спільної діяльності класного керівника, учнів та їхніх батьків:

✓ **Освітня платформа Classtime** (режим доступу <https://www.classtime.com/uk/>)

Переваги: швидка реєстрація, не потрібне підтвердження через електронну пошту. Додаток можна використовувати для опитування батьків та дітей.

Недоліки: багато часу потрібно на створення самих завдань, всі інструменти доступні за умови купівлі преміум-версії).

Покликання на відео урок : https://www.youtube.com/watch?v=_sIPDpTmm6Q

✓ **Дистанційна платформа ZOOM**

(режим доступу: zoom <https://www.youtube.com/watch?v=Sg4lZrifAxI&feature=youtu.be>)

Переваги: Сервіс Zoom використовують для проведення онлайн зустрічей як з учнями, так і батьками. Заходити в програму можна як з комп'ютера, так і з планшета з телефоном.

Недоліки: недоліки безпеки - до відеоконференції може підключитися будь-який користувач (зум-бомбінг).

✓ **Освітні спільноти Facebook та Інстаграм** (центр виховної роботи <https://www.facebook.com/groups/206780763071428/>, <https://www.facebook.com/groups/2802115546714436/>)

Існує багато спільнот, яких цікавлять актуальні питання виховної роботи. Можна стати їхнім учасником або створити свою спільноту.

✓ **Створення мультимедійного дидактичного матеріалу Sony Vegas** <https://www.youtube.com/watch?v=rU5ToPtoo2I&feature=youtu.be>

✓ **Онлайн заходи класного керівника з учнями на платформі Google Classroom**
Орієнтовна структура цієї платформи має такі елементи: клас, у якому навчаються учні; навчальна чи виховна тема; покликання на електронні ресурси, які рекомендовано для засвоєння; практичні завдання для виконання; терміни їх виконання; посилання та час проведення вебінару (за необхідності);адреса електронної пошти вчителя, на яку потрібно надіслати результати виконання роботи.

✓ **Для тих, хто звик спілкуватися в чатах, в онлайн групах педагогів/батьків/учнів в телеграм, Viber можна проводити онлайн бесіди.**

Орієнтовна тематика: «Це моя земля, це моя країна: з вірою у перемогу», «Єднаймося! У єдності наша сила!», «Мое життя, моя безпека. Порядок дій під час повітряної тривоги», «Дотримання учнями правил безпечної поведінки під час пожежі», «Як діяти під час онлайн занять, якщо вмикається сигнал «Увага всім! Повітряна тривога!», «Вплив зайнятості на зниження рівня тривоги й емоційного стану», «Як не піддатися загальній паніці», «Вплив засобів масової інформації на психіку дітей», «Поради щодо зберігання спокою», «Перебування в соцмережах під час війни: фейки та перевірка фактів», «Як не перетворити дім на пастку для батьків та дітей – корисні поради», «Рекомендації для учасників освітнього процесу щодо заходів безпеки», «Як важливо навчитися опанувати себе та керувати своїми емоціями» та інші.

✓ **Консультування** (індивідуальне, групове) — невід'ємна складова співпраці класного керівника з батьками та учнями (онлайн режим, Skype режимі, Вайбер, телефонний режим, листування електронною поштою та інші).

✓ **Організація змістовного дозвілля дітей в позаурочний час** (варто заохочувати до такої діяльності батьків школярів):

1. Читання цікавих книжок та журналів.

Чарівна скарбничка

Казки, легенди та байки, легенди для дітей українською мовою

2. Огляд дитячої літератури на каналі YouTube

Відеоблог Всі Книги на каналі YouTube

<https://www.youtube.com/watch?v=mdH7KbUgj5o>

3. Ведення читацького записника.

4. Створення скрапбукінгів, декупажів, лепбуків.

Важливо використовувати при цьому творчий підхід: ілюструвати події чи зображувати героїв твору; здійснювати їх характеристику, коментувати події, вчинки персонажів; придумувати власну кінцівку чи змінювати сюжет.

Враховуючи те, що виховний процес є наскрізним, тобто пронизує всі предмети, що входять до освітнього курсу, рекомендуємо для полегшення та оптимізації виховної роботи з учнями скористатися даними матеріалами:

I. Міністерство освіти і науки закликає освітян долучитися до національного флешмобу в Facebook #освітяни_допомагають.

<https://nus.org.ua/news/mon-zapuskaye-fleshmob-dlya-osvityan/>

II. Платформа Liko Education Online. Дистанційна школа, яка хоче допомогти усім дітям України.

https://znayshov.com/News/Details/bezkoshtovnyi_dostup_do_navchannia_na_platformi_liko_education_online

III. Вчителі гімназії А+ запрошують всіх дітей України, які можуть долучитися онлайн! А найбільша в Україні освітня Viber-спільнота Школа_інфо в умовах воєнного стану запускає освітню ініціативу.

<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220301-prodovzhuyemo-navchatysya-ukrayinski-vchyteli-zapustyly-onlajn-proekty-dlya-ditej-vsiyeyi-ukrayiny/>

IV. Онлайн-платформа для навчання та психологічної підтримки школярів
<https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/2/247633/>

VII. Відвідування музеїв. Перегляд онлайн-колекцій віртуальних музеїв України та світу:

Галерея Брера, Мілан <https://pinacotecabrera.org/en/>

Галерея Уфіці, Флоренція <https://www.uffizi.it/mostre-virtuali>

Музей Прадо, Мадрид <https://www.museodelprado.es/en/the-collection>

Лувр, Париж <https://www.louvre.fr/en/visites-en-ligne>

Британський музей, Лондон <https://www.britishmuseum.org/collection>

VIII. Поглянути на історію України через найважливіші підписи можна під час онлайн-подорожі інтерактивною виставкою «[Сила підпису](#)»: тут зібрали унікальні документи, які визначали долю нашої держави впродовж віків – від універсалу Івана Виговського до Акту проголошення незалежності України.

<https://sk.ua/uk/sila-pidpisu/>

IX. «10 золотих цитат В. Сухомлинського про школу та виховання». [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/10-zolotih-citat-v-suhomlinskogo-pro-shkolu-ta-vihovannya>

XI. Платформа «Всеосвіта» пропонує різноманітний перелік конференцій, вебінарів, квестів, олімпіад, конкурсів.

<https://vseosvita.ua/>

XII. Сайт для дітей та батьків: для виховання та розвитку дітей

<http://www.soroka-vorona.info>

Водночас Міністерство наголошує: безпека і збереження життя — понад усе. Діти, які через воєнні дії не приєднуються до онлайн-уроків, обов'язково зможуть надолужити пропущене і засвоїти необхідний навчальний матеріал.

Слід пам'ятати рекомендовані Міністерством освіти і науки України поради для вчителів «Як діяти під час онлайн уроків (занять), якщо вмикається сигнал «Увага всім! Повітряна тривога!»».

Не хешуйте. Це сигнал – зупинити урок (заняття). Перш ніж вийти з онлайн зв'язку, дійте за рекомендованим алгоритмом:

1. Демонструйте впевненість у своїх діях. Спокійно повідомте учням, що оголошено сигнал «Увага всім! Повітряна тривога!».

2. Акцентуйте увагу учнів такими фразами:

«Йдіть в безпечне місце, яке встановлене за правилами вашої сім'ї»;

«Після сигналу «Відбій тривоги» доєднайтеся до занять за розкладом»;

«Натисніть кнопку «вийти з конференції» та кнопку «вимкнення комп'ютера».

3. Дочекайтесь щоб усі учні, які є слухачами, вийшли з онлайн зв'язку.

Рекомендовано, щоб виконання алгоритму дій здобувачами освіти тривало не більше 30 секунд.

**На допомогу класному керівнику:
рекомендована тематика годин класного керівника
(для роботи з дітьми переселенцями)**

- *«В єдності наша сила»*
- *«Українська національна ідея»*
- *«Мова – душа народу»*
- *"Це моя земля, це моя країна: з вірою у перемогу"*
- *Народ мій є! Народ мій завжди буде! (В. Симоненко)*
- *Свою Україну любіть! (Т. Г. Шевченко)*
- *Бо хто за що, а ми за незалежність. Отож нам так і важко через те. (Л. Костенко)*
- *«Війна та життєві цінності»*
- *«З Богом у серці, з любов'ю до України»*
- *«Війна-це зло.Добро завжди перемагає зло.»*
- *«Молитва-це сильна зброя».*
- *«Не вбивай.»*
- *« Пам'ятаємо минуле заради майбутнього.»*
- *«Що я знаю про війну.»*
- *Формування в учнів толерантності та культури миру (в контексті реалізації курсу "Культура добросусідства")*
- *Формування ціннісного ставлення до сім'ї, родини, людей (в контексті реалізації курсу "Культура добросусідства" , за програмою "Я, моя сім'я і мої сусіди"*

- *«Загальнолюдська культура і мораль, культура міжетнічних відносин»*
- *«Творимо себе і Україну»*
- *"Моє життя, моя безпека. Порядок дій під час повітряної тривоги"*

Години класного керівника про здоровий спосіб життя:

- + *Здорове харчування у воєнний час;*
- + *Нервові переїдання: як залишити в спокої холодильник;*
- + *Ментальне здоров'я школярів;*
- + *«Сон – джерело всіх сил, бальзам для хворої душі»;*
- + *«Цікавими стежинами Країною Міцного Здоров'я»;*
- + *«Моє здоров'я в моїх руках».*

Використані джерела:

<https://osvita.ua/>

<https://naurok.com.ua/post/u-nas-z-yavivsyia-uchen-vpo-yak-poznayomiti-ditinu-iz-klasom>

Підготовлено

Центром виховної роботи, захисту прав дитини та громадянської освіти ТОКІППО